

„Sokak szerint csak ingyen pénz” – A babaváró hitel igénylőinek családképe

Kramarics Szandra

KRAMARICS SZANDRA: Eötvös Loránd Tudományegyetem Szociológia Doktori Iskola, Társadalom- és szociálpolitika Program; kramarics.sz@gmail.com

ABSZTRAKT Jelen cikk egy doktori kutatás része, melynek fő témája a 2010 utáni magyar családpolitika, ezen belül pedig a babaváró hitel kérdésköre. A tanulmány arra a két fő kérdésre kíván választ adni, hogy a jelenlegi családpolitikai retorika és a babaváró hitel miként befolyásolja az igénybevevők családképét, valamint azt, hogy a kialakul-e a támogatás hatására egy ún. „mi és ők” koncepció. A vizsgálat összesen 23 félig strukturált interjú eredményeit tartalmazza, melyben leginkább olyan személyek nyilvánítanak véleményt, akik sikeresen felvették a babaváró hitelt vagy pedig tervezik igénybe venni azt. Emellett kis számban ugyan, de sikerült olyan interjúalanyokat is elérni, akik visszafizetésre kényszerültek vagy a hitel felvétele nem volt lehetséges. A résztvevők elmondása szerint a gyermekvállalási terveikre nem volt hatással a babaváró, a házassággal kapcsolatos elképzeléseikre azonban igen. Családképüket tekintve ideálisnak tartják az Alaptörvényben meghatározott „tradicionális” családot, azonban kizárólagosnak már nem. Leginkább a békét, a bizalmat, a minőségi kapcsolatokat tartják fontosnak, mely egy mozaikcsaládban vagy egy egyszerűsült háztartásban is megvalósulhat. Saját magukat többnyire felelős, gondolkodó személyekként jellemzik, más igénylőkkel szemben gyakran bizalmatlanok, vitatják a gyermekvállalással kapcsolatos tudatosságukat.

Kulcsszavak: család, családtámogatás, családpolitika, babaváró hitel, ideális család, felelős gyermekvállalás, társadalmi törésvonal, hitelfelvétel

“Many people think it is just free money” – The family image of the baby-expecting loan applicants

ABSTRACT This article is part of a doctoral research on the Hungarian family policy after 2010, including the issue of the baby-expecting loan. The study aims to answer the two main questions of how the current family policy rhetoric and the baby-expecting loan affect the family image of the beneficiaries and whether the benefit has the effect of creating a so-called “us and them” concept. The study includes the results of a total of 23 semi-structured interviews, mostly with people who have successfully taken up the baby-expecting loan or are planning to do so. In addition, a small number of interviewees who had to repay or were unable to take out a loan were also interviewed. Participants said that their plans to have children had not been affected by the Allowance, but that their ideas about marriage had been. They consider the “traditional” family, as defined in the Fundamental Law of Hungary, to be ideal, but no longer exclusive. They prefer peace, trust and quality relationships, which can be achieved in a mosaic family or a single-parent household. They describe themselves as mostly responsible, reflective individuals, often distrustful of other claimants, and question their awareness of having children.

Keywords: family, family benefits, family policy, baby-expecting loan, ideal family, responsible childbearing, social fault line, borrowing

BEVEZETÉS

A tanulmány fő témája a 2019-ben bemutatott, meglehetősen nagy hírvérést kapott babaváró hitel, illetve a támogatásban érintett személyek. A kormányzati kommunikáció általánosságban úgy hivatkozott erre a támogatási formára, mint egy hatalmas segítségre, mely megkönnyíti a magyar fiatalok számára a családdá válást. A hatályos kormányrendelet alapján azonban számos szigorú feltételnek kell megfelelni, így a hitel nem érhető el minden fiatal pár számára. A dolgozatban arra keresem a választ, hogy a kormány által ideálisnak tekintett heteroszexuális, házas, középosztálybeli családok mennyire tudnak azonosulni az Alaptörvény, illetve a politikai retorika által preferált képpel, valamint mi a véleményük más családokról, okoz-e a babaváró támogatás egyfajta „mi és ők” elkülönülést a társadalomban.

A tanulmány áttekinti a hazai családtámogatási rendszert legfőképpen 2010-től napjainkig, külön fejezetet szentel a család fogalmának, a magyar társadalom családdal kapcsolatos elképzeléseinek, a család körüli politikai retorikának és az ún. tradicionális család fogalmának. A cikk második fele egy interjú vizsgálat eredményeit mutatja be, melyben olyanok szólnak meg, akik valamilyen szinten érintettek a babaváró hitelben, akár úgy, hogy sikeresen felvették, akár pedig úgy, hogy problémáik adódtak vele. A kutatás nem reprezentatív, nem vonhatók le belőle általános következtetések, azonban igyekszik rávilágítani egyes családok komplex élethelyzetére, problémáira. Az eredmények arra ösztönözhetnek, hogy több, akár nagyobb volumenű kutatás szülessen a babaváró hitel témájában, mely nem elsősorban a felvett összegekre, hanem a vizsgálatban résztvevő interjúalanyok személyes élére, benyomásaira fókuszál.

A CSALÁD FOGALMA, ÉRTELMEZÉSE

A család meghatározására számos elmélet született. Bourdieu (1996) szerint a családpolitika egyik fontos feladata, hogy felállítsa a család konstrukcióját, így meghatározva a támogatottak körét (Szalma – Takács 2022). Foucault (1998) ezzel kapcsolatban a család eszközzé válását emeli ki. Ezen értelmezési keretek között a család nem más, mint a hatalom egyik kelléke. Ennek megfelelően a kormányok ahelyett, hogy folyamatosan alkalmazkodnának a családok változásaihoz, új igényeihez, csupán reprodukciós eszközökké alacsonyítják őket. A demográfia jelentőségének felértékelődése egy időben indult meg a családok eszközzé válásával. Utóbbi Foucault szerint elsőként Európában jelent meg a XVIII. század környékén, amikor a kormányozhatóság érdekében igyekeztek megtörni az individuumot, a családot pedig saját céljaiknak megfelelően alakítani. Megfigyelhető, hogy a hatalom, adott célhoz való eljutást gyakran a családokon, különösen a nőkön keresztül végzi különböző pronatalista vagy éppen antinatalista törekvésekkel. E tekintetben a férfiak szerepe általában nincs szigorúan meghatározva, ők szabadon dönthetnek, hogy a hatalom iránymutatása felé orientálódnak vagy pedig nő társukkal lépnek szövetségre. A család eszközzé válása tehát meghatározza a férfi-nő viszonyt is (Adamik 2000).

Mind Foucault, mind pedig Bourdieu elképzelése megjelenik a hazai családpolitikában, mivel a kormány a 2011-es alkotmánymódosításban (2011 óta már Magyarország Alaptörvénye) az eddigi évektől eltérő módon külön definíciót alkotott a családra nézve. A legfőbb jogi norma meghatározása szerint csak egy férfi és egy nő házasságát, illetve gyermekeiket tekintetjük családnak, emellett a fogalom 2020 év vége óta kiegészült azzal is, hogy „az anya nő, az

apa férfi”. Mindez feljogosítja a kormányt arra, hogy bizonyos életmódokat, élethelyzeteket kívánatosnak vagy nem kívánatosnak minősítsen, a „megfelelő” életvitelt folytató polgárokat pedig plusz jutalomban részesítse (Kövér 2020).¹

Amennyiben nemzetközi kitekintést végzünk viszonylag ritkán találkozhatunk ennyire szorosan körülhatárolt családmeghatározásokkal. A 2020-as évek népszámlálásaira vonatkozó Egyesült Nemzetek Szervezetének (ENSZ) ajánlásában megjelenik az ún. családmag koncepció, mely az évtizedek során folyamatosan kiszélesedett. A legfrissebb meghatározás a következőképpen hangzik: A „családmag” szűk értelemben két vagy több olyan személyt jelent, akik ugyanabban a háztartásban élnek, házassági vagy élettársi kapcsolatban. Családnak számítanak mind az ellentétes, mind az azonos nemű párok, valamint a szülők és gyermekeik. Tehát a család magában foglalhat gyermek nélküli párt, egy- vagy többgyermekes párt vagy egyedülálló szülőt egy vagy több gyermekkel. A definíció természetesen kiegészül még számos egyéb elemmel, például azzal, hogy kik számítanak gyermeknek, párnak, illetve megjelennek a háromgenerációs és a szülő nélküli, ún. „skipped generation” családok is (ENSZ 2015).

A Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD) – melynek hazánk 1996 óta tagja – hasonlóképpen tág meghatározással rendelkezik, dokumentumaiban családnak tekint az egyszülős családokat, az élettársi kapcsolatban élőket, a házasokat, az azonos nemű párokat, emellett meghatároz egy egyéb kategóriát is (OECD 2016).

Európai Unió szintű családefiníció jelenleg nem áll rendelkezésre, a különböző jogszabályok egyezmények általánosságban a családi élet védelmét, illetve a házassághoz, családalapításhoz való jogot hangsúlyozzák, melyet a tagállamok kötelesek biztosítani (vö. Az Európai Unió Alapjogi Chartája).

A MAGYAR TÁRSADALOM ÉS „TRADICIONÁLIS” CSALÁD KAPCSOLATA

A fejezet elején fontos leszögezni, hogy a kormányzati kommunikáció mindig a tradicionális család védelméről vagy éppen annak értékeiről beszél.²

Dupcsik (2015) írása alapján azonban a hagyományos magyar család nem feleltethető meg teljes mértékben az Alaptörvény definíciójának. Magyarországon az ún. kiterjesztett nagycsalád volt jelen évszázadokon át, mint hagyományos családmódel, melyre alapvetően a többgenerációs együttélés, a férfi családfő dominanciája, az egész életen át tartó házasság és az aszimmetrikus hatalmi viszonyok voltak jellemzőek. A kormány ideája sokkal inkább hasonlít a XX. század második felében jellemző együttélési formára, ekkor ugyanis a népesség nagy része már nukleáris családokban élt. Ennek a modellnek az alapját egy férfi és egy nő házassága, valamint gyermekeik képezték (Tóth 2017).

Az Alaptörvény családefiníciója és a kormányzati retorika a hagyományos család értelmezésekor nem a régi parasztcsaládokhoz szeretne visszatérni, sokkal inkább a tradicionális szerepek visszaállítását, megtartását preferálja. Ez jól illeszkedik a jobboldali politikák céljai-

¹ A család szerepe, illetve a családokkal kapcsolatos politikák már 2011 előtt is jelen voltak Magyarországon, melyet bővebben „A magyar családtámogatások rövid története” című fejezet taglal.

² „Ha a hagyományos családok megszűnnek, akkor semmi sem mentheti meg a Nyugatot a pusztulástól.” (részlet Orbán Viktor beszédéből a CPAC Texas konferencia megnyitóján; <https://kormany.hu/beszedek-interjuk/miniszterelnok/orban-viktor-eloadasa-a-cpac-texas-konferencia-megnyitajan>)

hoz, ahol az apa első számú kenyérkeresőként van jelen, az anya pedig a háztartást és a gondozási feladatokat látja el (Heitlinger 1991). Ezen cél megvalósításához a kormány nem csak plusz juttatásokkal, hanem a nemek közti egyenlőségre való törekvés („gender-ideológia”) akadályozásával és az LMBTQ jogok korlátozásával járul hozzá (Szikra 2018).

Tóth (2017) azonban felhívja a figyelmet, hogy a családformák pluralizáltsága már a korábbi évszázadokban is jelen volt, sok különböző összetételű család élt egymás mellett, tehát a tradicionálistól eltérő családformák nem kizárólag a XXI. század termékei. A gyermektelenség számos pár életében többször is megjelent a magas csecsemőhalandóság következtében, emellett gyakran az egyik házastárs megözvegyült, majd újra megházasodott. Ez utóbbi mozaikcsaládok létrejöttét jelentette, hiszen a felek számos esetben vitték magukkal az új házasságba a korábban született gyermekeiket is. A férj vagy feleség halála, ha nem is véglegesen, de egy időre egyszülős családdá változtatta a korábbi nukleáris családot. Ez esetben a változás az új családformák elfogadottságában keresendő.

A családformák változását azonban a társadalom is nehezen fogadja el, sokak számára ugyanis a család jelenti az utolsó biztos pontot a folyamatos átalakulások közepette. Utóbbihoz nagyban hozzájárul az erős familizmus,³ mely azon országokban elterjedt, ahol az állampolgárok bizalmatlanok az állammal, illetve a társadalom többi tagjával szemben. Ez a jelenség hazánkban, illetve a többi posztkommunista országban a mai napig meghatározó (Dupcsik – Tóth 2008). E megközelítés azonban figyelmen kívül hagyja a tényt, miszerint a család nem egy független, társadalmon kívüli, változatlan és örökérvényű intézmény. A tagok ugyanis a változó világ szerves részét képezik, így kénytelenek alkalmazkodni az új feltételekhez (Adamik 2012). A családi élet középpontba helyezését több kutatás is megállapította, melyek alapján a legtöbb megkérdezett úgy vélekedik, hogy családja jelenti élete értelmét, annak ellenére, hogy ideje nagy részét gyermekeitől távol, a munkahelyén tölti. Az önmegvalósítás, karrierépítés vágyának realizálása helyett sokan kizárólag a családjuk jólétének megteremtésére hivatkoznak a túlzottan sok munkavégzés kapcsán (Utasi 2006). Ennek következtében hazánkban a családok átalakulását egyfajta morális pánik⁴ is övezi, melyben nagy szerepe van a média és a kormány kommunikációjának is (Tóth – Dupcsik 2007).

Annak ellenére, hogy elmúlt évtizedekben a magyar társadalom jóval elfogadóbb lett az élettársi kapcsolatokkal, az egyre későbbi elköteleződéssel, illetve az egész életen át tartó „szingli” életmóddal szemben, magas elköteleződés látszik a házasság és a gyermekvállalás iránt is. Emellett az ideális családképpel kapcsolatban rendkívül merev elképzelések tapasztalhatók. Jó példa erre az elvált szülők és gyermekeik „csonka családként” való megbélyegzése vagy az egyes diszfunkcionális családban élő tagok családi élettel való kimagasló elégedettség. A család átalakulását számos hazai médium, illetve az egyéb véleményformálók is alap-

³ A familizmus, mely magyar nyelvre lefordítva általában családközpontúságot jelent, egyfajta értékrendre utal. A kifejezés valójában nem csak attitűdöt, hanem társadalmi helyzetet is előre vetíthet (Dupcsik – Tóth 2008).

⁴ A morális pánik akkor következik be, amikor egy társadalom tagjai valamitől fenyegetve érzik magukat, félnak a fennálló erkölcsi rend összeomlásától, mely addigi életük alapját képezte (Lázár – Sik 2019). A jelenséghez gyakran társul túlzott médiafigyelem, egyre nagyobb visszhangot kaphatnak bizonyos kirívó esetek, melyek hatására fontossá válik a „rend helyreállítása”. A morális pánik hatással lehet egy adott társadalom jogrendjére, normáira, valamint segíthet valótlan, félrevezető információk elterjedésében (Kitzinger 2000). Ebből következnek további fontos momentumok, mint az ellenségesség, a felelősök keresése, illetve az aránytalanság, túlreagálás (Tóth – Dupcsik 2007).

vetően negatív tendenciaként értelmezik, melyet vissza kell fordítani, mely még inkább hozzájárul egy ellentmondásos családkép kialakulásához. A kormány és a média által propagált, ideális családmodell kizárólagossá tétele jelentős nehézségekbe ütközik, hiszen számos fejlett országhoz hasonlóan a magyarok jó része mozaikcsaládban, elváltként vagy egyéb formában éli az életét (Tóth – Dupcsik 2007).

Összességében tehát az látszik, hogy hazánkban a családról való kommunikáció gyakran ellentmondásos, a vágyott vagy idealizált családkép sok esetben nem találkozik a valósággal sem a politikai retorika, sem pedig a hétköznapi emberek szintjén.

A MAGYAR CSALÁDTÁMOGATÁSOK RÖVID TÖRTÉNETE

Hazánkban az állam és a család intézményesített viszonya nagy múltra tekint vissza, már az 1900-as évek elején megjelentek az első családokkal kapcsolatos politikák (Darvas – Szikra 2017). Már az ipartörvény, 1884. évi XXIV. törvénycikkében is megtalálható az a passzus, mely a dolgozó anyáknak négy hét szabadságot engedélyez a szülést követően (Tárkányi 2001). Emellett az első társadalombiztosítási törvényben 1891-ben megjelent a terhességi-gyermekágyi segély, családi pótlékra pedig 1912-től a közalkalmazottak, 1938-tól az ipari munkások is jogosulttá váltak (Darvas – Szikra 2017). Ebben az időszakban több nemzetközi egyezményhez való csatlakozás is megtörtént, melyek az anyák, családok védelmét szolgálták. Ilyen volt például 1906-ban a berni egyezmény, mely a nők éjjeli munkájának tiltására vonatkozott, vagy 1919-ben létrehozott ILO egyezmény az anyaság védelméről, melyhez hazánk 1928-ban társult (Szalma – Takács 2022). Az újszülöttekkel kapcsolatos anyagi támogatások közül fontos kiemelni az 1953-ban létrejött kelengyepénzt, az 1967-es gyermekgondozási segélyt (GYES) vagy az 1985-ben bevezetett gyermekgondozási díjat (GYED). Az szocialista rezsim bukása nem tekinthető családpolitikai szempontból törésvonalnak, ugyanis mind a pénzei ellátások, mind pedig a gyermekekkel kapcsolatos szolgáltatások döntő többsége már 1989 előtt megszilárdult (Darvas – Szikra 2017). Gyarmati (2008) és Darvas – Szikra (2017) alapján elmondható, hogy az egymást váltó kormányok 1989-től 2010-ig a már történelmileg kialakult családpolitikai rendszert működtették, bővítették vagy épp eltöröltek bizonyos támogatási formákat az adott gazdasági és politikai céloknak megfelelően.

A FIDESZ-KDNP kormány 2010-es hatalomra kerülése óta nem csak a már korábban említett tradicionális nukleáris családforma megmentését tűzte ki célul, hanem a vagyonosabb társadalmi csoportok támogatását is. Míg az előbbi gyakran inkább csak retorikai szinten érzékelhető, addig az utóbbi rendkívül hangsúlyos az intézkedések szintjén. 2011-ben az új alaptörvény megalkotását követően megjelent a családok védelméről szóló sarkalatos törvény is, mely kimondja, hogy a kormány a gyermekek felelős felneveléséhez járul hozzá, illetve a családok támogatása elkülönül a szociális rászorultság alapján működtetett ellátórendszerektől. Emellett a családpolitika céljai között semmi más nem szerepel, mint a „felelős” családok gyermekvállalásra ösztönzése. Nem találkozhatunk olyan törekvéssel, mely például a gyermekszegénység csökkentését vagy a nemek közti egyenlőségek növekedését tűzné ki célul. A családpolitikai intézkedések legfőbb rendező elve tehát 2011 óta az ún. szelektív prona-
talizmus lett (Szikra 2018).

A pronatalista családpolitika már 2010 előtt is jelen volt Magyarországon, a reprodukív viselkedésre és a termékenység befolyásolására vonatkozó politikák leginkább a második világháború után kaptak teret nem csak hazánkban, hanem globális szinten is. Ebben az időszakban jelentős nemzetközi figyelem övezte az ún. harmadik világ országait, ahol az ENSZ és bizonyos fejlett országok antinatalista törekvéseket sürgettek az egyre növekvő népességszám megfékezése érdekében. Ezzel párhuzamosan azonban a nyugat-európai és a szocialista országokban a népességszám csökkenése miatt a pronatalista politikák erősödtek fel. A szelektív pronatalizmus az 1970-es években vált hangsúlyossá, mely az ún. egészséges családok gyermekvállalását preferálta (Varsa – Szikra 2020).

Hazánkban a gyermekszületéseket ösztönző központi gondolat, illetve a népességfogyástól való állandó félelem (Dányi – Monigl 1988) már az első hivatalos demográfiai adatok megjelenése óta folyamatos, (Klinger 1996) a szemlélet jóval megelőzi az állami családpolitika kialakulását.

A szelektív pronatalizmus egyik jelentős eszköze lett 2011-től a családi adókedvezmény, mely a gyermekek számával a kereset növekedésével egyre magasabb pénzüsszegekkel támogatja a dolgozó családokat, immár felső plafon nélkül.⁵ A felső-középosztálynak kedvez továbbá az egykulcsos adórendszer bevezetése és az is, hogy a társadalombiztosítási alapú ellátások, mint a GYED vagy a CSED folyamatosan növekednek, illetve bővülnek (pl. GYED-extra, diploma GYED, testvér GYED). Az univerzális ellátások, melyek feltétel nélkül minden családot megilletnek (pl. családi pótlék, GYES) folyamatosan veszítenek az értékükből, összegük évek óta nem emelkedik (Szikra 2018).

Családi Otthonteremtési Kedvezmény (CSOK) 2015 júliusától érhető el, mely a korábbi Szociálpolitikai Támogatást (szocpol) váltotta fel (Szikra 2018). Korábbi funkciójától eltérően immár nem egy általános lakhatást segítő támogatás, hanem egy népesedéspolitikai eszköz, mely minél több gyermek vállalására kívánja ösztönözni a jobb helyzetű, jellemzően közép- és felső középosztálybeli családokat. Mindezt az ingatlanvásárlás (később bővítés) eszközeivel igyekszik elérni (Elek – Szikra 2018).

A hazai családtámogatások szempontjából 2017 vége – 2018 eleje több jelentős eseménnyel is járt, mivel megkezdődött a későbbi Családvédelmi Akcióterv megalapozása, még ha ezt akkoriban még nem is így nevezték (Vida 2019). A kormány végül 2019-ben mutatta be a végleges akciótervet, melynek egyik legjelentősebb eleme a babaváró hitel volt, melynek fontosabb feltételeit a következő fejezet ismerteti.

A BABAVÁRÓ HITEL

A babaváró hitel vagy babaváró támogatás feltételeit a 44/2019. (III.12.) kormányrendelet tartalmazza. Az egyik legfontosabb elem, hogy csakis házaspárok számára elérhető, akik együttes igénylőként vannak jelen. A támogatás egy maximum 10 millió forintos kamatmentes, szabad felhasználású hitelként vehető igénybe. A kamat fizetését az állam átvállalja abban az esetben, ha öt éven belül megszületik legalább egy gyermek, vagy pedig ez idő alatt a magzat betölti a

⁵ Fontos megjegyezni, hogy ez a támogatási forma már az első FIDESZ kormány idejében is jelentős volt az „önmagukért tenni akaró” családok gyermekvállalásra való ösztönzésében (Darvas – Szikra 2017).

12. hetet. A babaváró örökbefogadott gyermek után is felvehető. Az eredeti rendelet alapján hitelszerződés 2019. július 1-től 2022. december 31-ig köthető, a hosszabbítást 2022 decemberében, a Magyar Közlöny 218. számában jelentették be. Ez alapján a támogatás 2024. december 31-ig lesz elérhető.

A házasság mellett további fontos feltétel, hogy legalább az egyik félnek három év folyamatos társadalombiztosítási jogviszonnal kell rendelkeznie, tehát a hitel csak stabil munkaerőpiaci státusszal rendelkező családok számára elérhető. Emellett az induláskor még érvényben volt egy olyan feltétel is, miszerint legalább az egyik félnek első házasnak kell lennie, ha a másik fél legalább egy gyermeket nevel. Ez utóbbit azonban viszonylag hamar kivették a rendeletből.⁶ Második gyermek születése esetén, a fennálló tartozás 30%-ára, harmadik gyermek esetén a teljes fennmaradó tartozásra vissza nem térítendő gyermekvállalási támogatás vehető igénybe, emellett a törlesztés az igénylő kérelme alapján három évig szüneteltethető első és második gyermek születése esetén. Azonban akkor, ha a szerződés valamely feltétele nem teljesül, például nem születik meg egy gyermek sem vagy a felek elválnak az addig igénybe vett kamattámogatást 120 napon belül, egyösszegben kell visszafizetni, a babaváró pedig piaci hitelként fut tovább. Mindent egybe vetve ez a rendkívül kedvező konstrukció könnyen súlyos anyagi hátrányt okozhat, amennyiben az igénylők nem járnak el kellő körültekintéssel vagy váratlan negatív esemény történik az életükben.

A Magyar Nemzeti Bank (MNB) adatai alapján 2019 augusztusában és szeptemberében több mint 200 milliárd forintértékben vették igénybe a babavárót a fiatal házaspárok. Ez év folyamán az ügyfelek 87%-a a teljes összegre (10 millió Ft) szerződött. A hitel induláskor leginkább a jobb helyzetű, tehetősebb párok éltek a támogatás lehetőségével, 2019 év második felének vizsgálata pedig azt mutatta, hogy az igénylők 54%-a a felső jövedelmi kvintilisből került ki (MNB 2020). Az MNB egy kérdőíves felmérést is készített a babaváró hitelt felvevők körében, melynek eredményeit 2020 szeptemberében hozta nyilvánosságra. Az itt levont következtetések tovább erősítik a tényt, hogy a babaváró támogatást leginkább a stabil anyagi helyzetben lévő felső-középosztálybeli családok veszik igénybe. Ezek a személyek a teljes népességhez képest magasabb iskolai végzettséggel és magasabb jövedelemmel rendelkeznek (MNB 2020). Az ügyfelek összetételében a bankok 2021 szeptemberében sem láttak elmozdulást (MNB 2021). A babaváró hitel 2022 második negyedében a teljes hitelállomány 18%-át tette ki, a kibocsátás azonban fokozatosan csökkent vélhetően a piac szűkülése és a magasabb büntetőkamatok következtében (MNB 2022).

A KUTATÁS MÓDSZERE ÉS A MEGKÉRDEZETTEK KÖRE

A kutatás félig strukturált interjúk felvételével történt, a cikk elkészültéig összesen 23 főt sikerült elérni. Az interjúalanyok felkutatása alapvetően hólabda módszerrel történt, illetve különböző online felhívások közzétételével. A vizsgálat során nehézséget okozott azon személyek megtalálása, akiknek valamilyen negatív tapasztalatuk volt a babaváró hitellel. Több interjúalany is beszámolt arról, hogy ismerősük, családtagjuk visszafizetésre kényszerült, azonban az ő elérhetőségeiket nem adták meg arra hivatkozva, hogy egy interjú túlságosan meg-

⁶ Hatályon kívül helyezte a 252/2020. (V. 29.) Korm. rendelet 33. § a). Hatálytalan: 2020. 06. 13-tól

terhelő lenne számukra. Így összesen 2 olyan főt sikerült elérni, akik úgy is vállalták a beszélgetést, hogy már nem éltek együtt korábbi párjukkal.

További 1 fő végül a CSOK hitel felvétele mellett döntött a babaváró helyett, mivel az igénylés idején érvényben volt az első házások feltétele, ő azonban már másodszor házasodott. Elmondása alapján a babaváró kedvezőbb konstrukció lett volna számára.

Hátrányos helyzetben lévő vagy bizonytalan anyagi helyzetű interjúalanyok közül csak 1 fővel sikerült kapcsolatba lépni. Ezen személyek felkutatásához családsegítő szolgálatok segítségére volt szükség, azonban a megkeresések nem jártak jelentős eredménnyel.

A 23 fő igénylőből összesen 17 fő vette fel sikeresen a babaváró hitelt az interjú időpontjában, 3 fő ekkor még csak az előkészületeket tette meg, 2 főnél a házasság felbontása következtében visszafizetésre volt szükség, 1 fő számára pedig nem volt lehetséges a felvétel. A válaszadást sokkal több nő (19 fő) vállalta, mint férfi (4 fő). A legtöbben valamilyen felsőfokú végzettséggel, többnyire BA diplomával rendelkeztek (15 fő), 7 fő válaszolta, hogy középfokú tanulmányokat végzett és mindössze egy fő válaszadó volt, aki az általános iskolát sem fejezte be. Leggyakrabban az első közös gyermekre igényelték a válaszadók a hitelt (15 fő), illetve legtöbben első házások voltak (18 fő). Az interjúalanyok közül a legfiatalabb 24, a legidősebb pedig 38 éves volt, átlagéletkoruk 31 év.

1. táblázat

A megkérdezettek általános adatai

A hitelfelvétel státusza az interjú időpontjában	Válaszadó (fő)
Sikeres felvétel	17
A hitel felvételének tervezése	3
Visszafizetés szükségessége	2
Sikertelen felvétel	1
Összesen	23
Nem	Válaszadó (fő)
Nő	19
Férfi	4
Összesen	23
Legmagasabb iskolai végzettség az interjú időpontjában	Válaszadó (fő)
Felsőfokú (diploma, PhD)	15
Középfokú (érettségi, OKJ, FSZ, szakképzettség)	7
Alapfokú (8 osztály vagy az alatt)	1
Összesen	23

A babaváró hitel igénylése	Válaszadó (fő)
Első közös gyermekre	15
Második közös gyermekre	5
Harmadik közös gyermekre	3
Összesen	23
Párkapcsolat státusza az interjú időpontjában	Válaszadó (fő)
Első házasság	18
Második házasság	3
Elvált/külön él	2
Összesen	23

Forrás: saját szerkesztés

A KUTATÁS KÉRDÉSEI

Jelen tanulmány a következő két kérdésre keresi a választ.

Család, házasság, gyermekvállalás:

Hogyan befolyásolja a babaváró hitel a megkérdezettek gyermekvállalással, házassággal kapcsolatos terveit? Mennyire egyeztethető össze az interjúalanyok családképe az Alaptörvény által meghatározott definícióval?

A társadalom többi tagjához/a többi igénylőhöz való viszony:

Hogyan vélekednek az interjúalanyok más családokról? Megjelenik a „mi és ők” kettősség akár etnikai, akár bármilyen más szempontból?

A KUTATÁS EREDMÉNYEI

Család, házasság, gyermekvállalás

Az interjú első fele arra vonatkozott, hogy mit jelent a válaszadók számára a család, kiket tekintenek boldog családnak, mit gondolnak a házasságról, gyermekvállalásról. A család fogalma alatt szinte mindenki a szeretetet, összetartozást említette elsőként, csak másodsorban kerültek elő a családtagok:

„Egy olyan közösség, aminek a tagjai mindig számíthatnak egymásra kölcsönösen. Ez nem feltétlenül vér szerinti kötelék. Nagyon fontos a kommunikáció, a nyitottság, a kíváncsiság, az elfogadás és az odafigyelés, ettől működik jól.” (29 éves nő)

Azon résztvevők, akik megnevezték a családtagokat, leginkább a nukleáris családot említették, az Alaptörvény által megfogalmazott hagyományos kereteket fogalmazták meg szülőkkel, gyerekekkel. Több interjúalany esetében akadt példa arra, hogy a rokonokat, nagyszülőket, keresztszülőket, barátokat vagy akár a házikedvenceket is a tágabb családba sorolták:

„Mindenképp számomra a család: anya, apa, gyerek(ek), nagyszülők. Én szerencsés vagyok, mert nagyon nagy családuink van és nagyon összetartó is, szoros kapcsolatom van például a nagymámával, találkoztam a dédmamámával és ezt a szoros kapcsolatot szeretném továbbadni a gyerekeimnek.” (24 éves nő)

A család fogalma időnként magukat a gyermekeket jelentette néhány válaszadó számára, volt olyan, aki úgy fogalmazott, hogy majd akkor lesznek család, ha megszületik a gyermekük:

„Mi most leszünk egy család, a kilencedik hónapban vagyok. Hát az egységet jelenti számomra. Egy kis összetartó boldog egység. A család a gyerekekkel kerek számomra.” (37 éves nő)

Emellett többeknek fontos volt az apa és anya együttélése is:

„Most ez nagyon csúnyán hangzik, de apa, anya, gyerekek. Persze van, ahol két apa van, de nekem igazából ez a család. Fontos, hogy meg tudjunk mindent beszélni, fontos a szeretet, az anyagi része nem fontos.” (29 éves nő)

Az interjúalanyok minden esetben hangsúlyozták, hogy elfogadják a sajátjuktól eltérő véleményt is, nem tartották kizárólagosnak a saját családdal kapcsolatos elképzelésüket. Azok a résztvevők is a hagyományos (anya, apa, gyerekek) családot tartották elsősorban ideálisnak, akik olyan családban nőttek fel, ahol elváltak a szülők. Egy fő interjúalany azonban, aki mozaikcsaládban nőtt fel, pont a gyermekkori tapasztalatai miatt rendkívül nyitottan állt a család értelmezéséhez:

„Szerintem a család olyan emberekből áll, akik szeretik egymást. A szeretet a legfontosabb. A párom is és én is mozaikcsaládban nőttünk fel. Édesapám 12 éves koromban meghalt, így engem édesanyám akkori párja úgy nevelt, mintha a biológiai apám lett volna. Mi most hagyományos család vagyunk, apa, anya két gyerek, sőt lassan három. De nekem senki ne mondja azt, hogy csak a biológiai szülő lehet jó szülő.” (27 éves nő)

A hagyományos család ideálisnak tartása fellelhető abban is, amikor a résztvevők a boldog családokról beszéltek. Az interjúalanyok saját magukat, saját családjukat boldognak tekintették, mellyel kapcsolatban a folyamatos kommunikációt, együttműködést, a szülők közti harmóniát tartották a legfontosabbnak. Utóbbi azt feltételezi, hogy a boldog család fontos része mindkét szülő együttes jelenléte. Egy interjúalany elmondása szerint akkor boldog egy család, ha az anya is az, mivel az ő boldogtalansága mindenkire kihat. Amikor azonban más családokra terelődött a szó egyes reakciók születtek. Számos interjúalany nyilatkozott úgy, hogy sok boldogtalan családot lát a környezetében, számos ún. kirakatcsalád létezik, akik csak kifelé boldogok. A boldogtalanság okaként a kommunikáció, türelem hiányát említették leggyakrabban, de ide sorolták még azt, ha valamilyik szülő túl sokat foglalkozik a munkájával.

Emellett volt, aki a társadalmi elvárásokat említette, mint a „kötelező” házasság, gyermekvállalás, CSOK és babaváró hitel.

A családképpel kapcsolatban összességében az látható, hogy az interjúalanyok esetében igaznak bizonyul Utasi (2006) és Tóth-Dupcsik (2007) megállapításai. Az ideális családként általában a hagyományos, nukleáris családok kerülnek előtérbe, a gyermeket pedig szinte minden esetben a család fontos részeként nevezték meg. Emellett fontosnak tartották a családtagok közti kapcsolatokat, az együtt töltött időt, illetve a munka háttérbe szorítását a családi élettel szemben. Utóbbi kapcsán érdemes megjegyezni, hogy a legtöbb válaszadó elégedettnek bizonyult munkájával, karrierével, habár a női válaszadók szinte mindegyike megjegyezte, hogy abban az esetben, ha gyermeke születik nem biztos, hogy az eredeti pályáján tud maradni. A férfi válaszadók e tekintetben nem aggódtak, azonban alacsony számuk miatt jelen tanulmányban nem készíthető hiteles összehasonlítás.

Husz – Herke (2022) szerzőpáros szintén hasonló eredményekre jutott a magyar családfogalommal kapcsolatos kutatásuk során. Egy 1000 fős súlyozott minta vizsgálatakor azt találták, hogy a kutatásban résztvevők többsége (96%) az ún. konjugális nukleáris együttélést tartotta családnak, melyben a házasság, a gyermek(ek) és az együttélés egyszerre valósul meg.

A házasság tekintetében alapvetően szintén a tradicionális értékek érvényesülnek a beszámoló kapcsán, azonban itt már több eltérés mutatkozik. A házasság a legtöbb interjúalany számára fontos értéként funkcionál, azonban többen állították azt, hogy csak a babaváró hitel miatt kötötték össze hivatalosan az életüket:

„A házasság intézménye kicsit túl van misztifikálva. Én annyira nagy jelentőséget nem tulajdonítok neki, a párom ragaszkodott hozzá. Szerintem anélkül is boldogok lettünk volna. De itt jön be a képhe, hogy bizonyos előnyök miatt jobb, ha összeházasodunk.” (31 éves férfi)

„A házasságot, mint intézményt elítélem. Azt, hogy egy párt egy papír kapcsoljon össze az nonszensz. A mi házasságunkat a hitel hozta. Azért házasodtunk össze mert megköveteli a rendszer. Kelltt a pénz a házra.” (32 éves nő)

Az a két válaszadó, akik már elváltak/külön költöztek korábbi férjüktől mindketten azt nyilatkozták, hogy régebben fontos volt számukra az, hogy házások legyenek, azonban már megváltoztak az ezzel kapcsolatos elképzeléseik. Emellett kihangsúlyozták, hogy a mai világ már arra van berendezkedve, hogy semmi sem tart örökké, ezt pedig a házasság esetében is el kell fogadni:

„(...) Ha valaki el szeretne köteleződni egy másik ember mellett egy életre az nagyon szép, de a mostani társadalom nem erről szól. Inkább arról, hogy fontos az önmegvalósítás, ha nem vagy boldog hagyd hátra, ami bánt. Semmi nem állandó, mindig lesz más, amire vágysz. A boldogság utáni folyamatos hajhászás ahhoz vezet, hogy egy párkapcsolat nem egy életre szól. (...)” (29 éves nő)

Azok az interjúalanyok, akik második házasságukban éltek szintén csalódtak valamelyest a házasság intézményében annak ellenére, hogy később ismét összekötötték az életüket új párjukkal. Ők inkább úgy fogalmaztak, hogy a korábbiaknál kevésbé tartják fontosnak ezt az együttélési formát.

Husz és Herke (2022) ez esetben is hasonló eredményekre jutottak kvantitatív kutatásukban, ugyanis a résztvevők 91%-a szerint a heteroszexuális partnerek közti élettársi kapcsolat ugyanúgy családnak tekinthető, mint az, ahol összeházasodtak a felek. Ennek fő feltétele azonban a közös gyermek megléte. Mindemellett viszonylag magas, 80% feletti arányban tartották családnak a megkérdezettek az egyszülős-vagy mozaikcsaládokat. Összességében tehát a gyermek megléte teszi elsősorban családdá a feleket Magyarországon, nem pedig a hivatalos formában való együttélés. Ez az eredmény jelen interjú vizsgálatban is jól látszik. Mint ahogy már korábban elhangzott, az interjúalanyok más családformákra is kitértek, többen hangsúlyozták, hogy bárki tekinthet bárkire családtagként, ők csak egyéni véleményüket fogalmazták meg. Husz és Herke (2022) vizsgálata alapján szintén látható egyfajta rugalmasság e kérdésben, mivel kutatásukban a megkérdezettek 80%-a a gyermektelen párokat is családtként azonosítja.

A homoszexuális együttélést az interjúk résztvevői nagyon ritkán említették meg, amennyiben mégis, elfogadóan nyilatkoztak róla. A család fogalmáról a legtöbbször nem jutott eszébe ez a fajta együttélés. A beszélgetés további részeiben egy fő említette, hogy ismer egy szivárványcsaládot, róluk pozitívan nyilatkozott.

A szivárványcsaládok családtként való elfogadása a magyar társadalmon belül jóval alacsonyabb, mint a heteroszexuális együttéléseké, mindössze 55% az elfogadottság akkor, ha a párnak gyermeke van, 47% pedig akkor, ha nem nevelnek gyermeket (Husz – Herke 2022).

Mivel a kutatásban leginkább középosztálybeli, jobb anyagi helyzetű, többnyire biztos családi hátterű interjúalanyok vettek részt, nem készíthető hiteles összehasonlítás e kérdésben társadalmi helyzet alapján. Az vizsgálat mindössze egy fő hátrányos helyzetű interjúalanyt tudott elérni, aki hasonló családfogalommal rendelkezett, mint a fent leírtak, annak ellenére, hogy ő maga is a második házasságában élt. A kutatás további szakaszában igyekszik a családfogalmat e szempontból is körüljárni.

A TÖBBI CSALÁDDAL KAPCSOLATOS VÉLEKEDÉS

Az interjúk során már a vonatkozó kérdések előtt, a résztvevők kezdeményezésére előjött a többi családdal kapcsolatos vélemény. A válaszadók minden esetben együttérzésüket fejezték ki az egyedülálló szülők, különösen az anyák felé. Amennyiben az elvált szülők kerültek szóba, a válaszadók automatikusan a gyermeküket egyedül nevelő anyákra asszociáltak, egyedülálló apák esetén pedig többen azokra a férfiakra gondoltak, ahol a gyermeket alapvetően az anya neveli és az édesapa csak hétfévente találkozik velük. A válást mindannyian negatívan értékelték, azt azonban többen is hozzátették, hogy amennyiben a családi békét szolgálja fontos meglépni. A két interjúalany, akik véget vetettek házasságuknak utólag már örültek, hogy megtették ezt a lépést. Azonban azt is pozitívként élték meg, hogy annak ellenére, hogy mindketten szerettek volna gyereket szerencsájük volt, hogy ebből a kapcsolatból mégsem született. Az egyedülálló szülőséggel/anyasággal kapcsolatban a túlterheltség és az anyagi problémák jutottak a válaszadók eszébe, többen saját tapasztalataikat is megosztották ebben a témában. Mind egyetértettek abban, hogy már csak egy gyermeket is nagyon nehéz egyedül nevelni, főleg úgy, hogy az illető szülő ki is tudjon kapcsolódni a családi feladatai mellett. A családtámogatási rendszerről való beszélgetés kapcsán többen megemlítették, hogy ezek a

szülők plusz támogatást érdemelnének és igazságtalannak tartják, hogy róluk megfélemezik az állam:

„Szerintem, ha így végignézzük, amellet is, hogy milyen támogatások vannak, ez az ország nem családbarát. Miért csak azokat támogatják, akik össze vannak házasodva vagy családban élnek? Az elvált szülő miért nem kap semmit? Nyilván nem arra akar buzdítani az állam, hogy elváljanak, de a házasságok kb. 40 százaléka válással végződik, szóval ebben a kérdésben kicsit léphetnének előre.” (29 éves nő)

Az egyedülálló szülőségről szóló politikai kommunikáció leginkább azzal kapcsolatos, hogy bár ezen családok támogatása is fontos, a válást mégis jobb megelőzni. Néhány alkalmi segítséget többször nyújtanak/nyújtottak az egyszülős háztartásoknak (pl. Egyszülős Központ, nyári táboroztatási lehetőség), de a nekik juttatott anyagi segítség úgy tűnik nem szerepel a kormány hosszútávú céljai közt (Herke 2022). Ezt az interjúk résztvevői is hasonlóképpen látták, mellyel kapcsolatban elégedetlenségüket fejezték ki.

Az egyedülálló szülőket leszámítva azonban meglehetősen negatívan vélekedtek a többi családról, ezen belül a többi babavárási hitelt, CSOK-ot felvett szülőről. Érdekesség, hogy a diszkurzusok során szinte soha, vagy csak nagyon burkolt formában jelentek meg romákkal, „nem dolgozó” családokkal kapcsolatos előítéletek:

„Ez pont jó így, ahogy van. Mindenki számára elérhető, aki dolgozik. (...) A felelősségteljes állampolgároknak nyújtunk segítséget.” (29 éves nő)

Bizonyos válaszadók azt is sérelmezték, hogy a családi pótlék, illetve az egyéb univerzális támogatások nem növekednek, ezáltal a szegényebb rétegek nem kapnak segítséget:

„Akik már a társadalom szélén vannak ők el is vannak felejtve, nem tudnak kitörni sem. Konzerválódik a nyomor.” (29 éves nő)

A legtöbb negatív vélemény azokra a családokra irányult, akik csak a pénzért vállalnak gyereket, a gyermekvállalás által akarnak ún. ingyenpénzhez jutni, melyet majd nem fognak tudni visszafizetni vagy pedig idő előtt úgyszólván elválnak. Szinte az összes résztvevőnek volt legalább egy ilyen ismerőse, akiről tudni vélte, hogy a babavárási hitelt csak elherdálja, a gyermekkel pedig nem foglalkozik megfelelő módon. Sokan kiemelték, hogy számos fiatal a babavárási hatására gyorsan házasságot fog kötni, mivel ez az elvárás, azonban ezek a kapcsolatok nem fognak sokáig tartani. Ezeket a párokat, családokat felelőtlennek nevezték, illetve biztosak voltak benne, hogy előzetesen nem tájékoztak a hitel feltételeiről. Többen a média és a bankok felelősségét is fontosnak tartották, mivel tapasztalataik szerint csak a babavárási hitel pozitívumait hangsúlyozzák, az esetleges problémákról azonban hallgatnak.

„Az emberek rákényszerülnek (a babavárási hitel felvételére), nagy szükség van a pénzre. Szép gondolat, hogy a család fontos, de nem ettől lesz család a család. Nem tudom, hogy ezek valójában mennyire könnyítik meg az életet, hogy muszáj percre pontosan szülni.” (29 éves nő)

„Több gyerek fog születni, mert az embereket behajszolják. Mert esztelenül felvesznek előre mindent. (...)” (37 éves nő)

„Biztos, hogy nagyon sok gyerek fog születni, mert a szülők iskolázottsági szintje nincs ott, hogy megértsék a dolgok buktatóit. Elhúzták a mézesmadzagot, jó akkor szüljünk gyereket. A férjem Debrecen környékéről származik és ott azért látjuk, hogy oké aláírom, oké megszüöm.” (32 éves nő)

Annak ellenére, hogy többen örültek a babaváró hitel lehetőségének, egyfajta kényszerként élték meg annak felvételét, mivel úgy vélték, ez az egyetlen esélyük, hogy kedvezményes hitellel saját otthonhoz jussanak. Ezt a „kényszert” a válaszok alapján többnyire jól kezelik, azonban véleményük szerint a társadalom többsége bele fog bukni a babaváró hitel felvételébe. A hitel hatására megszületett gyermekek iránt számos interjúalany aggodalmát fejezte ki:

„Én mérges vagyok. Valóban meg fog ugrani a születendő gyerekek száma. Gyakorlatilag minden második családban három gyerek van. Ezeket a gyerekeket fogják tudni később taníttatni, elkezdeni az életüket? A szülők belegondolnak ebbe? Az egy dolog, hogy a családoknak most könnyebb. Kis gyerek kis gond nagy gyerek nagy gond.” (35 éves nő)

Az egyik interjúalany, aki válás miatt visszafizetésre kényszerült utólag úgy nyilatkozott, hogy ők is felelőtlenül vették igénybe a babaváró hitelt, melyet elmondása szerint felesleges dolgokra költöttek. Ő maga nem szívesen ment bele a támogatás felvételébe azonban egy bankban dolgozó családtagja beszélte rá őt és akkori férjét. A hölgy kiemelte, hogy fontosnak tartja a részletes tájékoztatást, mivel, ha probléma adódik, gyakran a banki ügyintézők sem tudnak érdemben segíteni, inkább csak megnehezítik a visszafizetéssel kapcsolatos procedúrát. Utóbbit neki is meg kellett tapasztalnia.

A társadalom többi tagjának megítélésekor tehát leginkább különböző kényszerekkel és kritikákkal találkoztam az interjúk során. Számos interjúalany kényszerként élte meg a babaváró hitel felvételét, mely egyrészt az államtól, másrészt a társas környezettől származik, ugyanakkor utóbbtól többen kritikákat is kaptak, amiért éltek a babaváró hitel lehetőségével. Emellett maguk az interjúalanyok is meglehetősen kritikusan álltak a többi, hasonló helyzetű hitelfelvevő felé.

KONKLÚZIÓ

Az interjúk alapján összességében megállapítható, hogy a megkérdezettek alapvetően igyekeznek megfelelni az Alaptörvény családefiníciójának, azonban a házasságot többen csak a hitel egyik feltételeként élték meg. A legfőbb jogi norma szűk meghatározásával, habár a legtöbben egyetértettek, minden esetben hangsúlyozták, hogy elfogadják a sajátjuktól eltérő meghatározást is. Az ideológiai alapokon való definiálást többen nem tartották szerencsésnek, véleményük szerint a család sokkal több annál, mint előre meghatározott tagok összessége.

Legtöbben a gyermekkel, gyermekekkel érezték teljesnek a családot, ez a vélekedés még a házasság szükségességét is felülírta. A válaszadók minden esetben kiemelték, hogy már korábban is terveztek családot alapítani, melyhez a babaváró hitel jó segítségnek bizonyult. A támogatás felvételét azonban volt, aki kényszerként élte meg.

A többi családdal kapcsolatban élesen elkülönült a „felelős” és „felelőtlen” szülők két csoportja, a megkérdezettek saját magukat szinte mindig a felelősen gondolkodók közé sorolták, ez alól egy fő volt kivétel, aki végül visszafizetésre kényszerült. A babaváró hitelt (és CSOK hitelt) igénybe vevő családokról általában markáns, negatív vélemények születtek, az interjúalanyok úgy gondolták, hogy habár a babaváró alkalmas lehet bizonyos célok megvalósítására, hosszútávon nem tesz jót a társadalomnak. A nagyszegű kedvezményes hitelek helyett az univerzális támogatások emelését, az oktatás, egészségügy fejlesztését, illetve a bölcsődei férőhelyek növelését preferálták.

Ennek kapcsán érdemes vizsgálni a lakosság pénzügyi tudatosságát is, ugyanis feltételezhetően a babaváró hitel célcsoportját képező magasan képzett, jó társadalmi helyzetű személyek körültekintően kezelik pénzügyeiket. Egy 2020-as OECD tanulmány alapján hazánkban a pénzügyi kultúra szintje még mindig nem kellően magas, 26 országot összevetve a 14. helyen állt. Mindemellett meglehetősen alacsony (35,2%) azok aránya, akik hosszútávú pénzügyi célokkal rendelkeznek (Kovács – Nagy 2022), illetve a magasabb jövedelem nem feltétlenül jár együtt a pénzügyek körültekintőbb kezelésével (Szóka 2021). Amellett, hogy az interjúalanyok is felhívták a figyelmet e problémára, gyakran ők maguk is elbizonytalanodtak egy-egy pénzügyi döntést illetően. A pénzügyi kultúra, pénzügyi tudatosság kérdése meghatározó lehet egy olyan támogatás kapcsán, mely egy ilyen jelentős anyagi elköteleződést jelent.

Az eredmények alapján összességében elmondható, hogy a babaváró hitel alkalmas arra, hogy növelje a társadalmi feszültségeket, azonban ezúttal nem csak a szegények és gazdagok között képződhet törésvonal, hanem a felső-középosztályon belül is. Utóbbi nem a hitelképességben, hanem az egymással szembeni toleranciában nyilvánulhat meg, amennyiben az igénylők automatikusan felelőtlennek titulálják a hozzájuk hasonló helyzetben lévő egyéneket. Ez a lehetséges törésvonal értelmezhető a családpolitikai intézkedések egyik nem szándékolt következményeként.⁷

IRODALOM

- Adamik, M. (2000): Család versus népesség. Replika, 40: 197–200. http://www.replika.hu/en/system/files/archivum/replika_40-12_adamik.pdf (Utolsó letöltés: 2020. 02. 19.)
- Adamik, M. (2012): Bevezetés a szociálpolitika nem szerinti értelmezésébe “Gendering Social Policy”. In: Adamik, M. (szerk.): Bevezetés a szociálpolitika nem szerinti értelmezésébe. Budapest: ELTE TáTK. <https://docplayer.hu/28102966-Bevezetes-a-szocialpolitika-nem-szerinti-ertelmezesebe-gendering-social-policy.html> (Utolsó letöltés: 2023. 02. 19.)
- Az Európai Unió Alapjogi Chartája (2016). Az Európai Unió Hivatalos Lapja, C: 202–389. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:12016P/TXT&from=EN> (Utolsó letöltés: 2023. 02. 19.)

⁷ A babaváró hitel feltételei 2024 január elsejétől szigorodnak. Ettől kezdve csak azok vehetik fel, ahol a házastársak hölgy tagja 30 év alatt van, az igénybe vehető összeg pedig 10 millióról 11 millióra emelkedik. Ez az információ már a cikk elkészülte után látott napvilágot, így e téren majd csak a kutatás további szakaszában kaphatunk eredményeket.

- Bourdieu, P. (1994): A gyakorlati észjárás. A társadalmi cselekvés elméletéről. Budapest: Napvilág Kiadó.
- Buda, B. – Hajnal, A. (1973): A család természetéről. Egy rendszer-szemléletű modell körvonalai. Budapest: MRT Tömegkommunikációs Központ. Módszertani sorozat.
- Burgess, E. W. (1926): The family as a unity of inter-acting personalities. *The Family*, 7: 3–9. <https://doi.org/10.1177/104438942600700101>
- Elek, Zs. – Szikra, D. (2018): Fordított újraelosztás a lakáspolitikában: a CSOK versengő céljai. *Új Egyenlőség*. <https://ujegyenloseg.hu/forditott-ujraelosztas-a-lakaspolitikaban-a-csok-versengo-celjai/> (Utolsó letöltés: 2023. 02. 02.)
- Dányi, D. – Monigl, I. (1988): A magyar népesedéspolitika főbb nemzeti jellemzői. *Demográfia*, 31/2–4: 193–225. <https://demografia.hu/kiadvanyokonline/index.php/demografia/article/view/887/1027> (Utolsó letöltés: 2023. 01. 12.)
- Darvas, Á. – Szikra, D. (2017): Családi ellátások és szolgáltatások. In: Ferge, Zs. (szerk.): *Magyar társadalom- és szociálpolitika, 1990–2015*. Budapest: Osiris Kiadó.
- Dupcsik, Cs. (2015): A tradicionális család konstrukciója a magyar társadalomtudományokban. *Társadalomtudományi Szemle*, 2: 101–123. http://real.mtak.hu/31910/1/dcs_2015_2_sociotradcsal.pdf (Utolsó letöltés: 2023. 01. 09.) <https://doi.org/10.18030/socio.hu.2015.2.101>
- Dupcsik, Cs. – Tóth, O. (2008): Feminizmus helyett familizmus. *Demográfia*, 51/4: 307–328. <https://www.demografia.hu/kiadvanyokonline/index.php/demografia/article/view/532/516> (Utolsó letöltés: 2023. 02. 19.)
- Gyarmati, A. (2008): A népesedéspolitikai, szociálpolitikai, gyermekvédelmi értékek, célok, eszközök változása a magyar családtámogatási rendszerben a rendszerváltástól napjainkig. *Demográfia*, 51/4(1): 376–405. <https://www.demografia.hu/kiadvanyokonline/index.php/demografia/article/view/535> (Utolsó letöltés: 2023. 02. 25.)
- Heitlinger, A. (1991): Pronatalism and Women's Equality Policies. *European Journal of Population*, 7/4: 343–375 https://www.jstor.org/stable/20164593?saml_data=eYjzYW1sVG9rZW4iOil2Yzk2ZTQ1ZS1jZmJmLTQ0MjEtOGI1ZC00M2lwOGExMjJhOGMiLCJlbnVWFpbCl6lmtYyW1hcmljcy5zemFuZjHjQHJrLmVsdGUuaHUiLCJpbnN0aXR1dGlvbklkcyI6WylwY2UxZjExNy00Nzg3LTRmMzgtOWJkYS01MDgzMjJjNmY5YTQiXX0&seq=1 (Utolsó letöltés: 2023. 01. 22.) <https://doi.org/10.1007/BF01796873>
- Herke, B. (2022): Az egyszerűs családok érdemességének kérdése a 2010-es évek kormányzati diskurzusában. In: Husz, I. (szerk.): *Mi a család? Tanulmányok a család fogalmáról a jelenkori Magyarországon*. Budapest: Akadémiai Kiadó. <https://mersz.hu/kiadvany/1051/info/> (Utolsó letöltés: 2023. 02. 19.)
- Husz, I. – Herke, B. (2022): Lakossági vélekedések a család fogalmáról. In: Husz, I. (szerk.): *Mi a család? Tanulmányok a család fogalmáról a jelenkori Magyarországon*. Budapest: Akadémiai Kiadó. <https://mersz.hu/kiadvany/1051/info/> (Utolsó letöltés: 2023. 02. 19.)
- Kitzinger, D. (2000): A morális pánik elmélete. *Replika*, 40/2: 23–48. http://www.replika.hu/system/files/archivum/replika_40-02_kitzinger.pdf (Utolsó letöltés: 2023. 12. 05.)

- Klinger, A. (szerk.) (1996): Demográfia. Budapest: Statisztikai Kiadó Vállalat.
- Kovács, L. – Nagy, E. (2022): A hazai pénzügyi kultúra fejlesztésének aktuális feladatai. *Gazdaság és Pénzügy*, 9/1: 2–19. <https://bankszovetseg.hu/Public/gep/002-019%20Kovacs%20Nagy.pdf> (Utolsó letöltés: 2023. 07. 05.) <https://doi.org/10.33926/GP.2022.1.1>
- Kövér, Á. (2020): Családpolitika, biopolitika és politikai technológiák. In: Kucsera, Cs. – Rácz, A. (szerk.): Életfordulók – Gyermekkortól időskorig, *Szociálpedagógia*, 15: 31–51. http://real-j.mtak.hu/14877/7/szocped15_2020%20%281%29.pdf#page=31 (Utolsó letöltés: 2023. 02. 18.)
- Lázár, D. – Sik, E. (2019): A morális pánikgomb 2.0. *Mozgó Világ*. https://www.academia.edu/40971554/A_mor%C3%A1lisp%C3%A1nik_gomb_2_0 (Utolsó letöltés: 2022. 12. 02.)
- Magyarország Alaptörvénye. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100425.atv> (Utolsó letöltés: 2023. 02. 19.)
- MNB (Magyar Nemzeti Bank) (2019): Hitelezési folyamatok – 2019. szeptember. Budapest: Magyar Nemzeti Bank. <https://www.mnb.hu/kiadvanyok/jelentesek/hitelezesi-folyamatok/hitelezesi-folyamatok-2019-szeptember> (Utolsó letöltés: 2023. 02. 20.)
- MNB (Magyar Nemzeti Bank) (2020): Hitelezési folyamatok – 2020. szeptember. Budapest: Magyar Nemzeti Bank. <https://www.mnb.hu/kiadvanyok/jelentesek/hitelezesi-folyamatok/hitelezesi-folyamatok-2020-szeptember> (Utolsó letöltés: 2023. 02. 20.)
- MNB (Magyar Nemzeti Bank) (2021): Hitelezési folyamatok – 2021. szeptember. Budapest: Magyar Nemzeti Bank. <https://www.mnb.hu/kiadvanyok/jelentesek/hitelezesi-folyamatok/hitelezesi-folyamatok-2021-szeptember> (Utolsó letöltés: 2023. 02. 20.)
- MNB (Magyar Nemzeti Bank) (2022): Hitelezési folyamatok – 2022. szeptember. Budapest: Magyar Nemzeti Bank <https://www.mnb.hu/kiadvanyok/jelentesek/hitelezesi-folyamatok/hitelezesi-folyamatok-2022-szeptember> (Utolsó letöltés: 2023. 02. 20.)
- OECD Family Database (2016): OECD – Social Policy Division – Directorate of Employment, Labour and Social Affairs. https://www.oecd.org/els/family/SF_1_1_Family_size_and_composition.pdf (Utolsó letöltés: 2023. 01. 23.)
- Parsons, T. (1956): *Family: Socialization and Interaction Process*. London: Routledge.
- Szalma, I. – Takács, J. (2022): Családszociológiai mozaik. Debrecen: Debreceni Egyetemi Kiadó. <https://takacs-policy.eu/pdf-lib/Csaladszociologiai-mozaik-F-2022.pdf> (Utolsó letöltés: 2023. 02. 20.)
- Szikra, D. (2018): Ideológia vagy pragmatizmus? Családpolitika az orbáni illiberális demokráciában. In: Bozóki András, Füzér Katalin (szerk.): *Lépték és irónia: Szociológiai kalandozások*. Budapest: MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont, L' Harmattan Kiadó. http://real.mtak.hu/84674/1/Szikra_Dorottya_szelenyi_u.pdf (Utolsó letöltés: 2023. 02. 19.)
- Szóka, K. (2021): A pénzügyi kultúra és tudatosság meghatározása és magyarországi helyzete. *Economica*, 12/3–4: 1–8. <https://ojs.lib.unideb.hu/economica/article/view/10417> (Utolsó letöltés: 2023. 07. 04.) <https://doi.org/10.47282/economica/2021/12/3-4/10417>
- Tárkányi, Á. (2001): A családdal kapcsolatos jogszabályok Magyarországon 1980–98-ig. *Központi Statisztikai Hivatal Népeségtudományi Kutatóintézetének kutatási jelentései* 67.

- <https://www.demografia.hu/kiadvanyokonline/index.php/kutatasijelentesek/article/view/422/175> (Utolsó letöltés: 2023. 02. 25.)
- Tóth, O. – Dupcsik, Cs. (2007): Családok és formák – Változások az utóbbi ötven évben Magyarországon. *Demográfia*, 50/4: 430–437. <https://demografia.hu/kiadvanyokonline/index.php/demografia/article/view/557/500> (Utolsó letöltés: 2023. 02. 15.)
- Tóth, O. (2017): A nukleáris családok összetételének változatossága a 20. század első harmadában. Esettanulmány egy demográfiai zárványról. *Szociológiai Szemle*, 27/3: 51–74. https://szociologia.hu/dynamic/51_74_oldal.pdf (Utolsó letöltés: 2023. 02. 08.)
- United Nations (2020): Conference of European Statisticians Recommendations for the 2020 Censuses of Population and Housing. https://www.unecce.org/fileadmin/DAM/stats/publications/2015/ECECES41_EN.pdf (Utolsó letöltés: 2023. 12. 13.)
- Utasi, Á. (2006): Tradicionális család individuális értékpreferenciákkal. In: Czibere Ibolya (szerk.): *Családszociológia*. Debrecen, HEFOP. 5–13. <https://mek.oszk.hu/13000/1308/13089.pdf> (Utolsó letöltés: 2021. 03. 08.)
- Varsa, E. – Szikra, D. (2020): ‘New eugenics,’ gender and sexuality: a global perspective on reproductive politics and sex education in Cold War Europe. *The History of the Family*, 25: 527–549. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/1081602X.2020.1807385> (Utolsó letöltés: 2023. 02. 15.) <https://doi.org/10.1080/1081602X.2020.1807385>
- Vida, C. (2019): A családátogatások rendszere Magyarországon. Budapest: Állami Számvevőszék. https://www.asz.hu/storage/files/files/elemezések/2019/20190618_csaladtamogatások_rendszere.pdf?download=true (Utolsó letöltés: 2019. 10. 01.)
- 44/2019. (III. 12.) Korm. rendelet a babaváró támogatásról. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1900044.KOR> (Utolsó letöltés: 2023. 02. 19.)
- 252/2020. (V. 29.) Korm. rendelet. A gyermekvállalás és az otthonteremtés támogatásával összefüggő egyes kormányrendeletek módosításáról. https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:Q9BYcM_FV14J:https://magyarkozlony.hu/dokumentumok/e634bf0a604981feaab1ac901d52a3551017411e/letoltes&cd=2&hl=hu&ct=clnk&gl=hu (Utolsó letöltés: 2023. 02. 19.)
- 595/2022. (XII. 28.) Korm. rendelet. Egyes családpolitikai intézkedésekről szóló kormányrendeletek módosításáról. <http://www.kozlonyok.hu/nkonline/index.php?menuindex=200&pageindex=kozltart&ev=2022&szam=218> (Utolsó letöltés: 2023. 02. 19.)